

ŞTİP TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDE ÇAĞDAŞ TÜRK DİLİ VE ÇAĞDAŞ TÜRK DİLİNİN FONETİK VE FONOLOJİSİ DERSLERİNDE UYGULANAN TÜRKÇE- MAKEDONCA MATERYALLER

Prof. Dr. Mariya Leontik

1. Giriş

Son dönemde Türkiye ile Makedonya arasında her alanda iş birliği gelişti ve bunun neticesi olarak Makedonya'da Türkçeye karşı ilgi arttı. Türk dili genellikle kurslarda ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde öğretilir ve öğrenilir.

Makedonya'da; yüksek öğretimde Türk dili, Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi Blaje Koneski Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde ve Aziz Kliment Ohridski Pedagoji Fakültesinde, Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde, Tetova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümünde ve Balkan Üniversitesinde öğretilir ve öğrenilir.

Ben, Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalıştığım için bu Bölüm'ün durumundan söz edeceğim. Bu Bölüm, öğrencilerin ulusları açısından çeşitlidir. Bu sebeple birlikte okumaya ve kaynaşmaya ilk yıldan itibaren özen gösteriyoruz. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde geleceğin Türkçe ve edebiyat öğretmenleri ve çevirmenleri yetişmektedir.

Bu Bölüm'de, Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz, Leyla Karahan, Doğan Aksan, Mustafa Özkan, Enfel Doğan gibi uzmanlar tarafından Türkiye'de hazırlanmış ve yayımlanmış Türkçe dil bilgisi kitapları ve çağdaş Türk dili kitapları tavsiye edilir ve kullanılır. Öğretmenlerin bu açıdan büyük seçme şansları vardır. Keza Türkiye'de devamlı bu ihtiyaçları karşılamak için yeni dil bilgisi ve çağdaş Türk dili kitapları hazırlanır. Öğretmenlerin diğer bir açıdan ise büyük sorunları da vardır. Bu Bölüm'deki öğrencilerin Türkçe veya Türkçe dil bilgisi seviyesi bir standartta değildir. Aynı sınıftaki öğrencilerin bile Türkçe veya Türkçe dil bilgisi seviyesi farklı olabilmektedir. Öğrencilerin bir kısmı Türkçeyi dört, sekiz ya da on iki yıl kullanmış ve okumuş olarak Bölüm'ümüze gelmekte. Öğrencilerin diğer kısmı ise ilk eğitimde ve lisede Türkçe eğitimi görmemişler, Türkçeyi evde ana dili olarak öğrenip çevresinde kullanmışlardır. Üçüncü grup öğrencimiz ise Türkçeyi hiç bilmeden bu bölümlere yazılanlardır. Doğal olarak bu karma sınıflarda okuyan öğrencilere, özellikle ilk iki yılda, Türkiye'de hazırlanmış Türkçe dil bilgisi kitapları veya çağdaş Türk dili kitapları çok zor gelmektedir. Bu şartlar ve karma sınıflar yeni kitapların yazılmasına sebep oldu.

Bu yazıda, Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde birinci sınıfta *Çağdaş Türk Dili* ve *Çağdaş Türk Dilinin Fonetik ve Fonojisi* derslerinde Türk dilini öğretmek için kullanılan iki dilli, Türkçe-Makedonca materyaller ve onların yararları tanıtılacaktır.

2. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün Karma Sınıfları ve Yeni Materyallerin Hazırlanması

Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesinin müfredatına göre ilk iki yılda öğrenciler birlikte okumakta, üçüncü yılda ise öğretmenlik ve çevirmenlik grubuna ayrılmaktadır. Bu sebeple ilk yılda öğrenciler Türk dilini öğrenip ikinci yılda Türkçe derslerini Türkçe olarak dinlemeliler. Bu hiç de kolay bir görev değil çünkü öğrencilerin Türkçesi de Makedoncası da farklı seviyelerde.

Bu gruplarda, Türkçeyi farklı seviyelerde bilen ve Türkçeyi farklı sebeplerden bilmeyen Türk öğrencileri, Türkçeyi öğrenmek isteyen Makedon, Makedon Müslümanları (Torbeşler), Arnavut, Roman, Ulah, Boşnak, Sırp öğrencileri, karışık evliliklerden olan eşler ve çocuklar vardır. Profesör böyle karma sınıflarda çalışırken herkesin ihtiyaçlarına dikkat etmeli ve onları gerçekleştirmek için bir yol bulmalı. Tabii ki böyle karma gruplar için ne Türkiye’de ne de Makedonya’da kitap yazılmıştır. Genellikle Türk dili kitapları yabancılar için ya da Türkçesi ana dili olan öğrenciler için hazırlanmıştır. Sonuç olarak çözümü iki dilli metinlerde ve Türkçe-Makedonca kitaplarda buldum. Böylece karma sınıflar ve öğrencilerin farklı seviyelerde olan Türkçesi ve Makedoncası, özellikle birinci sınıf için yeni ders materyallerin hazırlanmasına ertelenemeyecek sebep ve teşvik oldu. Belki böyle bir durumla karşılaşmasaydım yeni metot ve teknikler araştırmazdım, yeni ders materyalleri hazırlamazdım, var olan kitaplardan birini seçip okuturdum. Bu alandaki boşluk esere dönüştü.

3. Türkçe-Makedonca Materyallerin Türk Dilinin Öğretilmesinde Yararı

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde, öğrenciler birinci sınıfta Türkçeyi *Çağdaş Türk Dilinin Fonetik ve Fonolojisi* ve *Çağdaş Türk Dili* derslerinde öğreniyorlar. Karma sınıfların Türkçesi farklı seviyede olduğundan dolayı bu dersler için ders materyallerini Türkçe-Makedonca olarak hazırladım.

Bunun dışında, birinci sınıftan itibaren Türkçe-Makedonca kitapları da ek kitap olarak tavsiye ediyorum. Türkçe-Makedonca materyaller özellikle ilk sömestirlerde çok yararlı oluyor. Öğrenciler başkasından yardım almadan, bilmedikleri her kelime için sözlük araştırmadan bir metin okuyup anlayabilmekteler. Öğrencilere sözlükleri araştırmak bazen ilginç gelir, fakat bir metinde fazla bilmedik kelime çıkınca okumak sıkıcı olabilir ve okuyuş akışını bozabilir. Özellikle dersi takip etmeye mecbur olmayan ve genellikle çalışan öğrencilere Türkçe-Makedonca materyaller kolaylık sağlamaktadır. Böylece öğrenci tek başına okuyarak yeni kelimeler ve ifadeler öğrenerek bir dile daha çabuk vakıf olabilir.

Gisela Ernst-Slavit ve Margaret Mulhern iki dilli eğitimi ve iki dilli kitapların yararını yıllarca araştırmışlar ve edindikleri tecrübeleri birçok yazıya ve kitaba aktarmışlardır. Onların Amerika’daki tecrübeleri ve benim Makedonya’daki tecrübem benzeşir, fakat bu konu Makedonya’da yok denecek kadar az işlenmiştir.

Gisela Ernst-Slavit, Margaret Mulhern’in (2003) ve benim görüşlerime göre, iki dilli kitapların yararları çok yönlüdür, öğretmenin öğrencilerin ihtiyaçlarına göre değerlendirmesi açısından da önemlidir. Türkçe-Makedonca kitaplar, şu açıdan öğrencilere yararlı olabilirler:

-Yeni kelime ve ifadeleri daha çabuk öğrenmesini sağlar: iki dilli kitaplar tanımadık kelimeleri ve cümle yapılarını aynı anda öğrencilerin bildiği dilde öğrenme imkânını vermektedir;

-Edebiyata karşı teşvik eder: bir dilde iyi okuyabilen öğrenci yanında diğer dilde olan metni de iyi okumasını ister ve daha kolay benimser;

-Edebiyat ve dil zevki gelişir: iki dilli kitapları okumaya alışkanlık edinen öğrenci belirli edebiyattan ve her iki dilde okumaktan zevk alır;

-Çeviri kabiliyeti gelişir: iki dilli kitapları okuyarak öğrenci bir dilin ifadelerinin diğer dile nasıl aktarıldığını öğrenerek çeviri kabiliyetini geliştirir;

-Kaliteli yazmayı etkiler: öğrenciler kaliteli tanınmış yazarları ve onların eserlerini iki dilde okuduklarında iki dilde de söz varlığını genişletirler ve kaliteli yazarlar;

-İki dile karşı aynı değer verme duygusunu sağlar: öğrenci bildiği ve öğrendiği dili yan yana görünce iki dilin aynı derecede önemli olduğunu hisseder;

-Olumlu kültür örnekleri verir: iki dilli kitaplar öğrencilerin farklı kültürleri daha kolay anlamasını ve tanımasını sağlar; kültür farklılıklarının olumlu olarak benimsenmesine etken olur;

-Empatiyi uyandırır: iki dilli kitaplar kitaptaki olan farklı kültürdeki kahramanlara karşı empatinin daha çabuk uyanmasını sağlar;

-Kavrama ve karşılaştırma kabiliyeti gelişir: ülkeler, kültürler ve diller arasındaki fark ve benzerlikleri kavrama, görme ve karşılaştırma kabiliyetini geliştirir ve hızlandırır;

-İşbirliğini geliştirir: iki dilli kitapların analizinde ya da anlatmasında bir dili daha iyi bilen öğrenci diğer dili daha az bilen öğrenciye yardım etmeye gerek duyar, böylece birlikte çalışma da gelişir fakat aynı zamanda belirli dilin alanında yeterliliğini de ispatlamış olur;

-Eğlenmeye yol açar: iki dilli kitaplar öğrencilerin iki dilde kendi bilgilerini araştırıp sınarken eğlenceye de yol açar;

-Ön yargıları kırar ve öğrencilerin tolerans seviyesini yükseltir.

İki dilli kitapların yararları bütün iki dilli materyaller için de geçerlidir.

Geçmişte olduğu gibi bugün de iki dilli kitapların sayısı azdır. İki dilli kitaplar yayın evleri için cazip kitaplar değil çünkü fazla sayfa ve büyük ekip çalışması icap ediyor, bu ise büyük masraf, az kazanç anlamına geliyor. Fakat bu kitapların yararını görenlerin ve bilenlerin sayesinde Amerika Birleşik Devletleri'nde 1980'lerin başından itibaren iki dilli kitapların sayısı artmaktadır. Makedonya'da da son on yılda Türkçe-Makedonca iki dilli kitapların sayısı artmaktadır. Türkçe-Makedonca kitapların Türk edebiyatının tanıtılmasında da rolü büyüktür.

4. Çağdaş Türk Dilinin Fonetik ve Fonolojisi Dersinde Uygulanan Materyaller

Çağdaş Türk Dilinin Fonetik ve Fonolojisi dersi için aynı teorik malzeme ayrı kitaplarda Türkçe ve Makedonca olarak hazırlandı. Türkçe versiyonu, Mariya Leontik'in "*Temel Türkçe Dil Bilgisi*" adlı kitabında bulunmakatadır. Makedonca versiyon, Mariya Leontik'in "Фонетика и фонологија на современиот турски јазик" adlı elektronik kitap olarak yayınlandı. Gelecekte Türk Dilinin Fonetik ve Fonolojisi iki dilli olarak hazırlanacak.

Alıştırmalar için Mariya Leontik tarafından "*Практикум по фонетика и фонологија на современиот турски јазик*" adlı iki dilli alıştırmaya kitabı da hazırlandı. Sınıfta, fonetik ve fonolojinin alıştırmaları metin aracılığıyla yapılmaktadır. Türk edebiyatıyla ilgili metinler seçilirken öğrencilerin konu ve dil açısından daha kolay anlayabilecekleri Cumhuriyet dönemi metinlere ağırlık verildi. Bu edebî metinler, öğrencilerin yaşı, ilgisi ve bilgi seviyesi dikkate alınarak düzenlendi. Alıştırma kitabında bulunan iki dilli metinlerin yanında, sınıfta öğrencilere metinlerin yazarları hakkında birkaç cümlelik ilginç bilgiler verilerek ders daha canlı ve çekici duruma getiriliyor ve öğrencilerde Türk edebiyatıyla ilgili merak uyandırılıyor.

Böylece öğrenci, Türk dilindeki ünlüleri, unsüzleri, onların özelliklerini, ses olaylarını, ses uyumlarını vs. öğrenirken Türk kültürünün unsurlarını da öğrenmektedir. Bunun dışında ev ödevleri ve projeler için Türkçeyi bilenlere Türk edebiyatının iyi eserleri, Türkçeyi bilmeyenlere ise Türkçe-Makedonca edebî kitaplar tavsiye edilir.

5. Çağdaş Türk Dili Dersinde Uygulanan Materyaller

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümündeki karma sınıflar için *Çağdaş Türk Dili* çok önemli bir derstir. Bu derste Türkçeyi bilmeyenler Türkçeyi öğreniyorlar, Türkçeyi iyi bilmeyenler ise boşluklarını dolduruyorlar.

Böyle karma sınıflarda yoğun olarak okutulan Çağdaş Türk Dili dersi ve alıştırmaları için kitap seçmek hiç de kolay bir iş değildi çünkü birçok kritere dikkat etmek gerekiyordu. Karma sınıflarda Türk dilini öğrenmek, sınıfta bulunan farklı kültürlerin Türk kültürü ile diyaloga girerek sürekli etkileşim içinde olmak demektir. Bu karma sınıflar için dil öğretiminde en son yönelim olan kültürlerarası yaklaşım ve karşılaştırmalı kültür aktarımı en uygundur. Musa Çifci, Zekerya Batur ve Saadettin Keklik'e göre: "Karşılaştırmalı kültür aktarımı, Türkçe öğretiminde önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu yaklaşıma göre, öğrenciye sadece öğrendiği dilin kültürü sunulmamalı; konular öğrencinin kendi kültürüyle kıyaslamalar yapabileceği durumlardan seçilmelidir." (2013:369) Okur ve Keskin'e göre, (aktaran M.Çiftçi, Z.Batur, S.Keklik, 2013:369) "kültür aktarımında asıl önemli olan nokta, öğrencinin kendi dilini ve kültürünü öğrendiği dil ile karşılaştırması ve bir bütün olarak değerlendirmesidir."

Makedonya'nın şartları ve karma sınıfları için doğal olarak Türkiye'de kitap bulmak mümkün değildi. Makedonya'da da böyle bir kitap yoktu. Makedonya şartları için belirli kriterlere göre kitap hazırlana kadar hazır bir kitap seçmek gerekiyordu. Metinlerin evrenselliğinden dolayı Ankara TÖMER'in "*Türkçe Öğreniyoruz*" adlı kitabı Çağdaş Türk Dili dersi için seçildi. Mehmet Hengirmen ve Nurettin Koç büyük bir hünerle bir yandan Türkçeyi iletişimsel bir yaklaşımla öğretirlerken aynı zamanda Türk coğrafyasını, kültürünü, medeniyetini, Türk edebiyatının antolojik fıkra, şiir ve öykülerini de sunmaktadırlar. Bunun büyük bir kısmını

diğer kitaplarda da bulabilirsiniz, fakat her şeyden daha önemli öğrenciler Türk coğrafyasını, kültürünü ve medeniyetini öğrenirken bu metinlerde kendi kültürleriyle ilgili izler ve bağlantılar da bulmaktadırlar. Bu ise öğrencileri şaşırtıyor, olumlu etkiliyor, düşünmeye ve Türk kültürünü kendi açısından değerlendirme yeteneğini kazanmaya teşvik ediyor.

İlk iki sömestirde Çağdaş Türk Dili derslerinde Türkçeyi kısa zamanda öğretmek için “Türkçe Öğreniyoruz” kitabında bulunan metinleri Türkçeden Makedoncaya çevirdim ve alıştırmaların anahtarlarını hazırladım. Tabii ki bu çok zamanımı aldı, fakat yararını yıllarca hissediyorum. Öğrenciler çeviri sayesinde metni ve grameri kolay anlıyorlar ve enerjilerini metinlerden ilham alarak başlangıçta diyalog kurmalara, daha ileri seviyelerde ise yorumlara ve tartışmalara yöneliyorlar. Aynı zamanda Türkçeyi iyi bilmeyenler boşluklarını dolduruyorlar, Makedoncayı iyi bilmeyenler ise Türkçe sayesinde yeni kelimeler ve doğru ifadeler öğrenmiş oluyorlar. Böylece birkaç sömestirde öğrenciler Türkçesini ve Makedoncasını sınavıp öğretmelik ile çevirmenlik grubu arasında geçiş yapmaktadırlar.

Çağdaş Türk Dili derslerinde Mehmet Hengirmen’in ve Nurettin Koç’un “Türkçe Öğreniyoruz” iki dilli materyalin yanında, Türkçeyi bilenlere Mariya Leontik’in “*Temel Türkçe Dil Bilgisi*”, Türkçeyi bilmeyenlere ise Mariya Leontik’in “*Makedonca-Türkçe Konuşma Kılavuzu 1*” adlı kitaplar tavsiye ediliyor. 2016-2017 eğitim yılından itibaren Çağdaş Türk Dili derslerinde Mariya Leontik’in bu karma sınıflar için özel hazırladığı “*Gel Türkçeyi ve Makedoncayı Sevelim, Gel Türkçeyi ve Makedoncayı Öğrenelim*” adlı kitap kullanılır. Bu ders kitabı kültürlerarası yaklaşıma, karşılaştırmalı kültür aktarımına ve karşılaştırmalı dil bilgisine dikkat edilerek hazırlanmıştır.

Çağdaş Türk Dili alıştırmalarında son birkaç yılda “Yunus Emre” Enstitüsünün hazırladığı “*Yedi İklim Türkçe*” adlı öğretim setini kullanmaktayız. Gelecekte de Çağdaş Türk Dili alıştırmalarında bu öğretim seti kullanılacak.

6. Sonuç

Makedonya’daki büyük şehirlerin dışındaki eğitim çok nadir standart şartlarda gerçekleşir, bu Türk dili eğitimi için de geçerlidir. Bu sebeple öğretmenler var olan şartlardan yararlanarak yeni olumlu imkânlar yaratmalıdırlar. Öğretimde temel etkenler öğretmen, ders kitabı ve alıştırma kitabıdır. Öğretmen, öğrencilerin yaşına, bilgisine, ilgisine ve ihtiyacına göre ders kitabını ve alıştırma kitabını uygular, gerektiğinde artı bilgiler ve materyaller hazırlayıp öğrenciye verir.

Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yeni şartlar ve karma sınıflar yeni kitaplara ihtiyaç doğurdu. Özellikle Türkçeyi Makedonya’da öğrenenler için özel kitaplara gerek duyulduğu uygulamalarda net olarak ortaya çıktı. Bu gereği şahsen de tespit ettikten sonra yıllarca derslerim için hazırladığım malzemeleri “Фонетика и фонологија на современиот турски јазик”, “Практикум по фонетика и фонологија на современиот турски јазик”, “*Temel Türkçe Dil Bilgisi*”, “*Makedonca-Türkçe Konuşma Kılavuzu 1*”, “*Gel Türkçeyi ve Makedoncayı Sevelim, Gel Türkçeyi ve Makedoncayı Öğrenelim!* – Дојди да ги сакаме турскиот и македонскиот, дојди да ги научиме турскиот и македонскиот! A1-A2” adıyla kitaplaştırdım.

Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde birinci sınıfta *Çağdaş Türk Dilinin Fonetik ve Fonolojisi* ve *Çağdaş Türk Dili* derslerinde Türk dilini öğretmek için iki dilli materyaller kullanmaktayım. Türkçe-Makedonca materyallerin yararları çok yönlüdür, öğretmen ise sınıfın ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre onları değerlendirebilir. Türkçe-Makedonca kitapların Türk edebiyatının tanıtılmasında da rolü büyüktür. Umarım bu kitap mukayeseli çalışmalara da iyi bir kaynak olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

1. (2013). *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Grafiker Yayınları – Ankara.
2. Çifci, Musa; Batur, Zekerya; Keklik, Saadettin. (2013). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür. *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Grafiker Yayınları – Ankara.
3. Durmuş, Mustafa. (2013). *Yabancılar Türkçe Öğretimi*. Grafiker Yayınları – Ankara.
4. Yalçın, Alemdar. (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Akçağ Yayınları – Ankara.
5. Nuhoglu, Murat Mualla; Özsoy, Tamer; Aydın, Ahmet. (2008). *Türkçe Öğretiminde Materyal Tasarımı*. Nobel Basımevi – Ankara.
6. (2011). *İlk, Orta ve Yüksek Öğretim Öğretmenlerine İkinci Dil Öğretimi El Kitabı*. (Türkçeye Çeviri: Ahmed, Oktay). Britanya Konseyi – Üsküp.
7. Leontik, Mariya. (2011). Makedonya'daki Türkçenin Ana Dili ve Yabancı Dil Olarak Eğitiminde Kültürün Etkisi. 16. *Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu - Üsküp. Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu* – Ankara.
8. Leontik, Mariya. – Леонтиќ, Марија. (2013). *Makedonca-Türkçe Konuşma Kılavuzu 1, Makedon transkripsiyonu ile - Македонско-турски разговорник 1, со македонска транскрипција*. – Скопје.
9. Леонтиќ, Марија. (2013). *Фонетика и фонологија на современиот турски јазик*. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
10. Леонтиќ, Марија. (2013). *Практикум по фонетика и фонологија на современиот турски јазик*. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
11. Leontik, Marija. (2014). *Temel Türkçe Dil Bilgisi*. Mariya Leontik – Skopje.
12. Leontik, Mariya. – Леонтиќ, Марија. (2015). *Gel Türkçeyi ve Makedonca'yı Sevelim, Gel Türkçeyi ve Makedonca'yı Öğrenelim! – Дојди да ги сакаме турскиот и македонскиот, дојди да ги научиме турскиот и македонскиот! A1- A2* – Skopje.
13. Ernst, Slavica Gisela. Mulhern, Margaret. (2003). Bilingual Books: Promoting Literacy and Biliteracy in the Second-language and Mainstream Classroom. *Reading Online*, 7(2): <http://www.readingonline.org/articles>.